

Knöppel, O. 1956. Djur vi möter. I: Rask, L. (red.).
Västmanland - svenskt mittland. Svensk Litteratur.
Stockholm.

87869

VÄSTMANLAND

SVENSKT MITTLAND

HUVUDREDAKTÖR: RED. LENNART RASK

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

LANDSHÖVDING RAGNAR CASPARSSON

BISKOP JOHN CULLBERG

FÖRLAGSRED. PER-OLOV JARELIUS

v Ncae	
57:00232	

v-ell.

AKTIEBOLAGET SVENSK LITTERATUR · STOCKHOLM

Djur vi möter

AV JAKTVÅRDSKONSULENT OLOF KNÖPPEL

Då man i viltvårdens tjänst i närmare tjugo år fått genomströva västmanländska skogar och marker i övrigt, har man också hunnit förskaffa sig en viss kännedom om djurlivet där. Jag har därför vågat åta mig uppdraget att här i ord och bild delge läsaren mina erfarenheter inom detta högintressanta område. Möten med det vilda djurlivet är alltid något av en upplevelse.

För att få den rätta behållningen av umgänget med det vilda djurlivet måste man försöka möta det i dess rätta miljö och att man härunder måste finna sig i diverse strapatser kan nog inte undvikas. Ärade läsare, jag föreslår att vi tillsammans på tu man hand ger oss ut på strövtåg i landskapets olika delar och för att vara lämpligt rustade för dylika färder drar vi på skogskostymen med gummistövlar och allt vad därtill hör, ty det kan bli litet av varje i terrängväg som måste forceras. Kikaren får inte glömmas och för alla eventualiteters skull också några smörgåsar. Som jag tro-
ligen är den äldre av oss, föreslår jag att vi genast lägger bort titlarna, det går lättare att umgås på det sättet. Och därmed är vi redo att ge oss ut på det stora äventyret. —

Det är en tidig morgon i första majveckan som vi valt för vårt besök i markerna, där våren redan, trots den långa vintern, hunnit ett gott stycke på väg. Som Du har uttryckt en önskan om att få uppleva ett **tjäderspel**, har jag förlagt kosan till skogstrakterna några mil norr om länets huvudstad. Det är typiska bergslagsmarker vi nu kommer att besöka med olikåldriga skogsbestånd av tall och gran, hållmarker litet överallt samt mossar och kärr insprängda här och var med en och annan skogstjärn som ett blankt öga i barrskogsallvaret. Några ortnamn är onödigt att här

nämna, ty det vi nu hoppas få se är ungefär vad dessa skogstrakter i största allmänhet kan ha att visa i fråga om djurliv.

Stjärnorna tindrar på fästet och nattmörkret ruvar villsammt över nejden, då vi parkerar bilen ett stycke upp på en skogsväg för att till fots förflytta oss ytterligare någon kilometer in i terrängen. Vårt mål är ett hållmarksområde med knotiga, väderbitna tallar, där tjäderfågeln sedan långa tider tillbaka haft sin spelplats och där man ännu vid ett försynt besök kan få uppleva den fascinerande och sällsamma livsyttning, som **tjädertuppens** kärleksspel i vårnatten utgör. Snön har efter senaste dygnens starka regnväder helt försvunnit och därmed finns också möjligheter att röra sig tyst i marken, ett huvudvillkor för att få se något av skogens skygga djurliv.

På en berghäll i utkanten av storfågelns speltrakt stannar vi för att lyssna och snart nås våra öron av ett ljud, som påminner om när man i hastig takt slår två torra träpinnar mot varandra. Efter en kort serie knäppningar i accelererat tempo följer ett kort, ihåligt ljud som när man drar korken ur en butelj, omedelbart följt av ett mera långdraget väsande läte, ungefär som när någon på avstånd bryner en lie. Det är stortuppens tre markerade tempon i sitt vårspele: knäppningarna, klunken och sisningen. Vi lyssnar andäktigt till de sällsamma ljudförnimmelserna, som trots sina dämpade tongångar likväl har något fascinerande och urtidsaktigt över sig.

Det är ännu alldeles mörkt och det gäller för oss att i skydd därav söka komma närmare vår tupp, som nu med korta intervaller slår det ena spelet efter det andra. Vi begagnar oss härunder av sisningsmomentet, under vilket **tjädertuppens** vaksamhet är starkt nedsatt, och tager i takt med detta de tre obligatoriska stegen — det är precis vad man hinner med — för att sedan orörliga avvakta nästa sisningsmoment, som alltid inledes med klunken.

På det sättet har vi med iakttagande av största försiktighet tagit oss fram så långt, att risken att skrämma tuppen börjat bli allvarlig. En sista förflyttning fram till ett gransnår ger oss vissa skyddsmöjligheter och därifrån avvaktar vi nu händelseutvecklingen med stor spänning. Denna kulminerar, då plötsligt ett kraftigt och genljudande vingflax kommer Dig att rycka till och i upphetsad ton fråga: Flög han!? Tuppen svarar själv på Din fråga genom att börja ett intensivt markspel ett trettiotal meter från vårt gömställe. Vi har tidigare hört honom spela från nattkvisten och nedfloget på marken är upptakten till det verkliga spelet. Nu blir det på en gång livligt i omgivningarna. Från flera håll hörs bullrande nedflog av

tuppar och vi kan efter hand urskilja tydliga spel från tre andra tuppar i olika riktningar. Vi hör också då och då en höna kackla och skogen har på en gång blivit full av hörselsensationer, som håller oss trollbundna av spänning.

Det är ännu så mörkt, att vi av »vår» tupp endast kan urskilja konturerna med den gula näbben och vingfläcken som mest framträdande. Det ljusnar emellertid fort och snart nog kan vi även med ögat njuta av skådespelet framför oss, som tidigare mest bestått i hörselsensationer. Tuppen rör sig med solfjäderformigt uppfällt skoft och släpande vingar längs en viss bana fram och tillbaka under vingflax och hopp och hela tiden strömmar spelets olika moment med rytmisk regelbundenhet ur hans strupe, där de resta halsfjädrarna och den strama hållningen förlämnar den imponerande fågeln den air av kraft och styrka, som vårens tjädertupp i så hög grad utvecklar.

Av det feminina inslaget får vi denna morgon inte se mycket. Vid ett tillfälle såg vi ett kort ögonblick en höna smyga omkring i snären och så hördes några gånger hönkackel på avstånd, det var allt. Men den s. k. »hönveckan» (gammal allmogebenämning på den tid då hönorna ge sig hän i leken) är redan förbi och de flesta av dem ligger nu på sina ägg. Ett besök ungefär fjorton dagar tidigare hade säkert i detta hänseende visat ett annat förhållande. Vid den tidpunkten omöjliggjorde emellertid snön allt uppträdande i tjäderskogen utan störningar.

Efter hand som morgonen fortskrider mattas spelet av. Andra fågelstämmor faller in i dagsrytmen och då vår tupp vid ett tillfälle dragit sig utom synhåll, passar vi på att diskret dra oss tillbaka. Klockan visar nu på halv sex och i mina planer ingår också ett blixtpbesök vid en orrlek, som bör kunna ge Dig ytterligare ersättning för den förlorade morgonsömnen. Det blir alltså förflyttning ned till bilen och därifrån bär det i rask fart vidare längs skogsvägar mot en punkt varifrån orrmossen är som bäst tillgänglig. Vi lämnar bilen på en gammal kolbotten, vilken numera får tjäna som vänd- och parkeringsplats, sedan den nybrutna vägen dragits fram i omedelbar närhet, och efter en kort promenad börja vi närma oss vårt mål. Redan på avstånd hörs orrspelet bubbla ut från mossen och då vi från en skogsudde tar en överblick av spelplatsen, ser vi vita sköldar blänka bland tuvorna. Närmare kan vi inte nu komma utan att störa spelet och därför får kikaren hjälpa till att överbrygga avståndet. Med en förstklassig sådan når man också ganska långt och med väpnat öga har vi nu en fullt godtagbar överblick av tornerplatsen, där de svartglänsande »riddarna» med sina vita aktersköldar rulla omkring i spelets olika skiftningar. På

Nötskrikan, »skogens ligapojke», är en vacker men glupsk och rovgirig fågel.

det avstånd från den livfulla scenen som vi nu befinner oss, kan vi ogenerat samtala med varandra och Du kan fråga mig om det Du närmast vill ha klarlagt rörande orrspelet.

Du undrar om tupparna kan skada varandra under dusterna sinsemellan och varför spelet pågår ännu långt sedan hönorna slutat att frekventera leken. Jag svarar, att deras »kämpalekar» i de flesta fall bara äro helt enkla skenfäktningar, som endast då och då kan kosta den ena eller andra parten några dun ur det blåskimrande halskråset, därvid stannar det hela. Tupparnas spel pågår med successiv avmattning ända fram mot midsommar och ruggningstiden, sålunda mer än halvannan månad sedan hönorna bundits vid sina reden. Det tycks helt enkelt vara ett slags tidsfördriv hos dessa riddare av lyra och sköld att så där få träffas samman och bubbla på den invanda spelplatsen. F. ö. kan man få höra orrtuppen sitta och kuttra för sig själv mitt i vintern och detta tyddes av de gamla gärna som tecken på annalkande oväder. Men redan i slutet av februari eller början av mars börjar

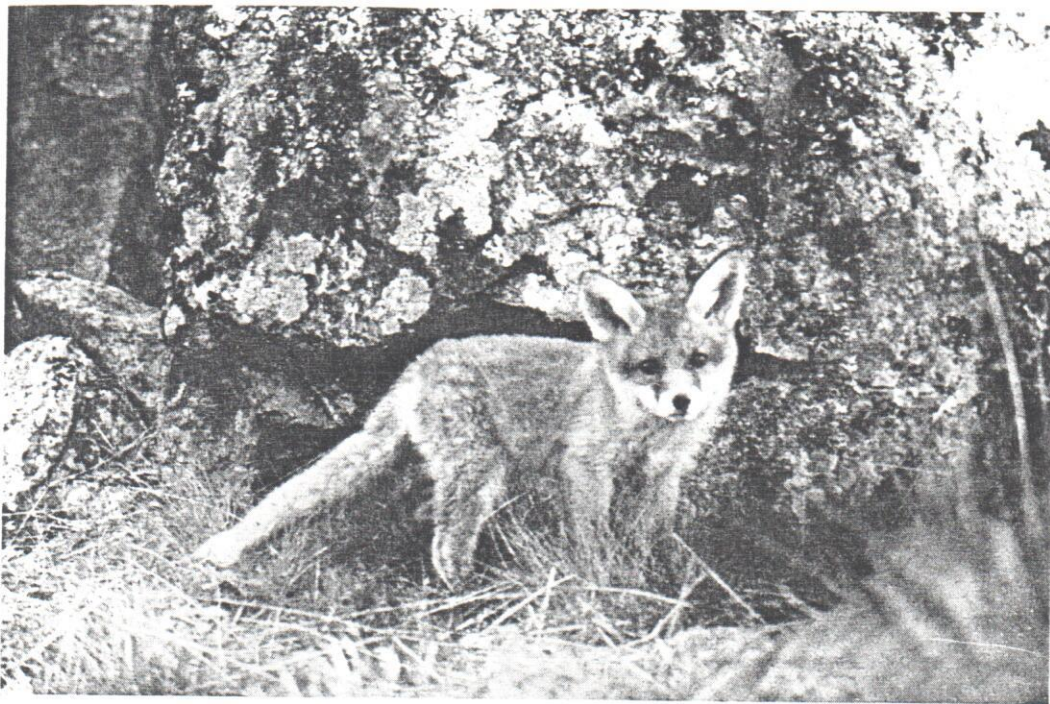
traktens tuppar samla sig på lekplatsen, där man på nysnön kan få se spåren av deras trippande steg med ränder på båda sidor efter de släpande vingarna.

Under en timmas tid har vi nu tillsammans fått följa **orrarnas** lek med tillhjälp av kikaren och Du har haft tillfälle att göra jämförelser mellan vårspelets gestaltning hos våra båda stora skogshöns — **tjädern och orren**. Du har säkert lagt märke till skillnaden. Hur hos **tjädern** varje tupp har sitt eget lilla spelområde, där han vill vara ensam på täppan, men att spelet i sin helhet försiggår inom en bestämd trakt, som i storlek kan uppgå till kanske 30 à 50 hektar eller något ditåt. Inom en sådan trakt kan man ännu räkna med upp till dussinett speltuppar. Det blir sålunda även för tjädern en ansamling till vårspelet, ehuru på ett annat sätt än hos **orren**, som Du här kan se. Den senare är på ett helt annat sätt beroende av massverkan på spelplatsen, körsång och smågnabb tupparna emellan. Först när det samstämmiga kuttret från något dussin speltuppar i full extas fulltonigt rullar ut över nejden får man det rätta intrycket av **orrspelet**.

Du undrar vidare när parningen försiggår. Ja, därom har framförts olika åsikter. Det man ganska snart vid ett flitigt besökande av spelplatser lägger märke till är att tupparna — både hos **tjäder och orre** — under själva spelet synas vara så i trance, att de helt enkelt inte förmå befatta sig med något annat, om än så lockande. Spelet som sådant måste sålunda betraktas som en förberedelse till parning — en naturlig retning — vilket måste försiggå senare under mindre spända förhållanden. F. ö. behöver en höna besöka tuppen mer än en à två gånger för att få sina 7 till 9 ägg befruktade?

Ute på mossen har spelet börjat mattas framemot åttatiden. En del tuppar har givit sig av och andra sitter uppburrade med nedfälld stjärt och låter solen torka de av nattedaggen säkert fuktiga fjädrarna och vi anser oss också ha sett tillräckligt, varför vi dra oss tillbaka upp till bilen.

Den gamla kolbottnen med resterna av kolkojan ser så inbjudande ut där den ligger i solskottet att vi utan vidare falla för frestelsen att dröja där en stund. Milkolningen är en svunnen epok i bergslagsskogarna och röken från de många milorna, som i hösttider hängde tät över skogstrakterna, har sopats bort av den nya tidens vindar; men det vilar från den tiden kvar en stämning av skogsmystik, något av gamla seder och tänkesätt med övertro och skrömt över dessa mer eller mindre igenvuxna minnesmärken över det som en gång var. — — —

Den lilla rävungen har blivit störd av oss, han blir både förskräckt och nyfiken av vår närhet och sekunden efter är han försvunnen.

Du sneglar så påtagligt åt matsäcken, att jag vill föreslå ett besök i bilens baklucka, där smörgåsarna och termosflaskorna ännu vila oskårade. Säkert skall det smaka bra med någonting innanför västen efter nattens och morgonens eskapader och så kan vi prata litet om våra upplevelser. I likhet med mig har Du säkert hört diverse olika fågelstämmor denna morgon och väl också undrat över deras uppkomst. Kanske skall jag tala om vad jag själv uppfångat och så kan Du ju sedan fråga, om det är något jag hoppat över. Det första fågelläte som hördes, då vi i natt lämnade bilen, var **kattugglans** ho-ho-ho-ho, det lätet känner Du säkert till. En stund efter det vi hört **tjadertuppens** första knäppningar från nattkvisten ljud rätt tydligt en **morkullas** knort och knisp, dom fåglarna har nämligen också ett morgonsträck, som kan komma i gång medan det ännu är alldeles mörkt. Så kanske Du också lade märke till ett litet sprött fågelläte alldeles i början. Det lät ungefär som om någon litet sakta skramlat med några silverslantar i handen, stilla och försynt som fågeln själv. Det kom från **rödhaken**, som av gamla spelskyttar erhållit smek-

namnet »tjäderklockan». Man ansåg nämligen att rödhaken skulle väcka tjädertuppen vid speldags. För min del har jag alltid funnit att **tjadertuppen** varit först vaken av de båda, men skillnaden är inte stor. Sen kom **taltrasten** igång. Honom känner Du nog också till, han har korta, pigga strofer, som ideligen upprepas. Detta till skillnad från koltrasten, som har långa, melodiska, flöjtklara toner på sitt program, men honom har vi inte hört i dag. Vi hörde också litet senare på morgonen ett trummande ljud, som kom i riktiga virvlar med någon minuts uppehåll. Det kom från **större hackspetten** och hans vana att trumma på torra träd och grenar. Det är också hans sätt att meddela sig med honan, ett slags morsesystem, säkert äldre än vårt eget. Litet senare föll **bofinken** in och så kom **ringduvan** med sitt hoho-hoho-hoho. **Nötskrikan**, skogens ligapojke, har vi också hört vid flera tillfällen, sedan det börjat ljusna. Ja detta var i stora drag vad jag själv lagt på minnet, kanske har Du själv något mera att komma med?

— Jaså, det där lustiga jamande lätet, som vi hörde på väg ned till orrmossen. Jo, det kom också från en **nötskrika**, dom färggranna krabaterna kan faktiskt härma alla möjliga läten, det skall Du komma ihåg, ty man kan ibland bli riktigt lurad fast man känner till deras härmningslusta.

Dröjsmålet på kolbottnen med diverse fågelprat tar en dryg timma, men den är säkert inte bortkastad, ty Du fick en del frågor besvarade som kom Din behållning av dessa morgontimmar i fåglarnas värld att öka. Det finns faktiskt ett visst behov av att så där omedelbart efter upplevelser av detta slag få gå igenom vad man hört och sett och få diskutera olika detaljer, som kanske annars skulle ha fallit i glömska.

Men vi måste fortsätta om dagens program skall kunna fullföljas. Jag hoppas nämligen att när det hela är genomgången ha fått visa Dig en hel del intressanta saker. Det blir nu åter förflyttning per bil och även nu till största delen längs skogsvägar, och redan efter en kvart gör vi halt för nästa etapp. Vi har stannat mitt i en skogstrakt och ställer bilen på en skuggig plats vid sidan av vägen och nu får Du bereda Dig på en långpromenad, som bland annat kommer att bjuda på litet av varje i terrängväg. Tag med kikaren och kameran men intet överflödigt, ty jag gissar att Du även utan extra packning skall få tillräcklig motion.

Klockan har börjat närma sig middagstimman innan vi startar för den nya given. Först har vi att ta oss fram genom en besvärlig blockmark på någon kilometer och därefter över en dryg mosse, där våra gummistövlar på vissa ställen inte mer än jämnt räcka till för att vi ska kunna ta oss över torrskodda. Vid forcerandet av mos-

Under vår promenad kanske vi har turen att få se ett av skogens graciösaste och vackraste djur, rådjuret. Här ett rådjurskid, väl skyddat i lövdungen.

sen ser jag att Du inte har den rätta taktiken vid benföringen. Du flyttar fötterna rakt fram i steget och får därmed lyfta dem onödigt högt och kraftslösande. Vi skogsmän, som så ofta få röra oss i just sådan terräng, har lagt oss till med en något vaggande gång och ger samtidigt underbenet en liten vickning utåt sidan i steget, vilket allt avsevärt underlättar framkomligheten i just detta slags terräng. Genom vaggningen av kroppen i sidled får man en extra hjälp vid benlyftningen och genom vickningen utåt får foten ett sådant läge, att man inte behöver lyfta så högt i steget. Det är inte vackert, men effektivt.

I en backsluttnings på andra sidan mossen ligger ett par mastiga stenblock, som nu är närmaste målet för oss. Där har grävlingen sedan gammalt haft sin högborg och jag är säker på att Du skall ha behållning av att få se ett sådant verkligt skogsgryt. Vi är strax framme, ty grytet ligger bara något hundratal meter från mosskanten. Jag har inte själv varit där den här säsongen och är nyfiken på om det fortfarande är bebott. Nu är vi framme och det är inte svårt att konstatera att »Grim-

bart» allt fortfarande håller till där. De olika grytgångarna är hårt slitna och mycket jord har sedan mitt senaste besök förra året grävts fram ur lyans innandömen. Den mäktiga vallen utanför huvudingången, som år från år ökat i omfång, visar på stora utrymmen där nere under de massiva stenblocken.

Promenaden över mossen tror jag var ansträngande för Dig, och säkert har Du ingenting emot att vi slår oss ned här vid grytet och jag skall berätta litet för Dig om mina erfarenheter av grävlingen, jag har nämligen haft rätt mycket att göra med honom både som viltvårdare och intresserad kamerajägare. Du är säkert förvånad över hur rent och snyggt det verkar utanför en sådan här stamborg för dessa mårddjur. I motsats till förhållandet vid rävgryten så här års, där man kan få se massor av fjädrar och ben av olika slags viljebråd, ser Du här ingenting sådant och drar givetvis den slutsatsen, att grävlingen inte alls intresserar sig för sådan diet. Jag medger att en sådan uppfattning ligger nära till hands och att grävlingen är ett renligt och ytterst intressant djur, men han är i mycket hög grad allätare och hans inställning till skogens övriga djurliv är icke helt av platonisk läggning. Hur det kommer sig att Du inte ser några som helst lämningar efter deras måltider vid gryten, skall jag här klargöra och jag skall göra det genom att i korthet berätta en episod från den tid då jag rätt mycket sysslade med fotografering vid gryt och lyor. Jag kom härigenom mera av en händelse att få en inblick i grävlingens liv, som jag räknar till det mest intressanta av allt det jag under ett mångårigt skogsströvande fått uppleva i samband med djurlivet. Det är nu flera år sedan, men jag erinrar mig ännu i detalj vad som då hände.

En vår hade jag förgäves sökt fotografera grävling på kvällen vid blixtljus. Den ena gången efter den andra var det något som strejkade och därigenom kom jag in på tanken att försöka få mina bilder tidigt på morgonen, då grävlingen efter sitt nattliga besök ute i markerna vände åter till grytet. Enligt mina beräkningar borde detta kunna ske vid en tidpunkt, då förhållandena skulle möjliggöra upptagning av bilder utan konstljus. Solen går ju vid midsommartiden upp redan strax efter halv tre!

Till mitt förfogande hade jag bland annat ett synnerligen trevligt skogsgryt vars enda fel var att det låg så långt ute i vildmarken att det inte kunde besökas så ofta som jag skulle önskat. För att kunna uppträda så obemärkt som möjligt vid grytet byggde jag en sittplats några meter upp i en lämpligt stående gran med ordentligt stöd för kameran och redan vid tolvtiden på natten intog jag så diskret som möjligt

densamma. Utifrån terrängen ledde en väl upptrampad grävlingsstig fram till grytet och som det var att antaga att grävlingen skulle komma längs denna, inriktades kameran mot den grytöppning dit stigen ledde. Så var det bara att vänta tills Grimbart skulle komma hem och avvakta rätta ögonblicket att knäppa av kameran — trodde jag!

Det hela skulle emellertid komma att gestalta sig betydligt annorlunda än jag tänkt mig och framför allt oerhört mycket intressantare. Min långa väntan på soluppgången fylldes ut av att lyssna till sommarnattens många både kända och okända ljud. En **nattskärra** körde sin spinnrock fram och tillbaka längs en hyggeskant ett stycke bort på andra sidan grytet, **morkullor** hördes vid flera tillfällen sträcka och nerifrån sankmarkerna kom vid ett tillfälle på natten ett häftigt trumpetande från **tranparet**, som häckade där. Troligen var det någon räv som kommit för nära deras ungar och fick sig en körare med ty åtföljande skällsord av grövsta sort. Så blev det lugnt på den fronten, men i stället gav en älgko med sina båda sommarfödda kalvar en gästroll av mera hör- än synbart slag. Uppifrån rymden hördes vid olika tillfällen läten från nattflyttande fåglar av för mig obestämbart art, men påtagligt rörde det sig om en ganska livlig trafik. Ja, så kom då äntligen tidpunkten för soluppgången med allt det fågelliv som därmed började vakna: **rödhake**, **trast**, **ringduva**, **gök** m. fl. — det var vaktombytet mellan nattens och dagens djurliv, som nu på ett markerat sätt gav sig till känna.

Strax efter soluppgången kom grävlingen, men den kom inte längs den upptrampade stigen som jag hade väntat utan från baksidan av grytet. Jag hann bara uppfatta hur den plötsligt stod där och ruskade på sin av nattdaggen våta päls, så att vattendropparna stod som en sol omkring och så dök den ned i grytet innan jag hann få kameran inställd i den nya riktningen. Min besvikelse var stor just i det ögonblicket, då jag efter grävlingens försvinnande i grytet antog att min enda chans därmed sumpats bort. Det hela kom emellertid att gestalta sig på ett överraskande sätt. Några få sekunder senare kom nämligen grävlingen baklänges upp ur grytet, där den stannade just i själva öppningen. Den befann sig då med bakdelen vänd utåt så gott som helt framme ur grytet; det var bara nospartiet, som jag inte riktigt kunde urskilja. Från min upphöjda plats hade jag mycket god överblick över vad som nu tilldrog sig. Visserligen var ljusförhållandena för fotografering vid denna tidpunkt långt ifrån idealiska, men fullt tillräckliga för att göra iakttagelser. Vad jag såg var följande: Plötsligt och oförmodat började grävlingens sidor att arbeta

konvulsiviskt och jag uppfattade samtidigt ett tydligt kråkande ljud. Framför nospartiet på grävlingen skymtade i den mörka grytgången hela tiden något vitt, som jag till en början trodde vara de uppstötningar djuret åstadkom. Förklaringen till det hela kom snabbt och naturligt några sekunder senare i det att grävlingen drog sig bakåt ur grytet och tätt efter henne följde tre näpna grävlingsungar, som trängdes om att slicka sin mamma om nosen. Därmed blev också grävlingens beteende på en gång klarlagt på det naturligaste sätt man gärna kunde önska sig. Jag hade helt enkelt fått bevittna hur grävlinghonan matar sina ungar, ty det var ungarnas klarvita bläsar jag sett skymta framför honans huvud. Den utomordentligt intressanta händelsen utspelades på mindre än en minut och efter detta uppehöll sig honan och ungarna en kort stund utanför grytet för diverse naturbehov, varpå hela familjen försvann ned i grytet. Jag satt sedan kvar på min post en dryg timme i förhoppning om att få se något mera av grytets innevånare, men därav blev intet. De hade tydligen dragit sig tillbaka på allvar.

Ännu en iakttagelse i detta sammanhang fick jag göra denna morgon. Sedan grävlingfamiljen dragit sig tillbaka och det blivit lugnt vid grytet, besökte några mesar grytöppningen, där de tydligen vid denna tidpunkt fått vana att finna något ätbart. Det var givetvis rester från utfodringen dessa fåglar passade på att tillgodogöra sig. Före hemfärden kontrollerade jag noga grytöppningen för eventuella restfynd, men där fanns ingenting att se.

Att grävlinghonan efter digivningsperioden matar sina ungar med uppstötta grötar är sålunda utan tvekan fallet. Jag har f. ö. ännu en iakttagelse, som direkt tyder därpå. Sent en kväll vid midsommartiden för åtskilliga år sedan undersöktes ett gryt, där min tax plockade ut fyra rätt stora grävlingungar. Det hela kom att draga ut på tiden och solen var redan uppe, då grävlinghonan oförmodat uppenbarade sig och blev skjuten. Hon hade hela buken sprängfylld av en tjockflytande massa bestående av daggmaskar, tordyvlar, köttrester m. m. och det kunde inte finnas någon tvekan om, att detta var avsett till föda åt ungarna. Enligt min iakttagelse tar ungarna födan direkt ur honans gap.

Det jag nu ganska omständligt berättat för Dig, bör ge en förklaring till varför man aldrig finner några lämningar efter måltider vid grävlingsgryten. Av exkrementerna i grävlingens »dass» — Du kan själv se hans bekvämlighetsinrättning där borta vid granbusken — ser man ju ofta skalbaggsrester, skal av bär m. m., men annars smälter dom nog sin föda ganska fullständigt. En hund t. ex. smälter ju

I storskogen visar sig plötsligt en älgkalv.

ben utan att dessa alltid lämna synliga rester i träcken och det bör grävlingen också kunna. Det är därför svårt att endast efter vad man ser i träcken direkt kunna få en uppfattning om grävlingens diet, den detaljen behöver jag ju inte nu beröra. Vi viltvårdare har ju vår välgrundade uppfattning om grävlingens förhållande till det djurliv vi vill skydda.

— Nu har Du fått se ett verkligt förnämligt gammalt grävlingsgryt och jag har visat dig diverse detaljer i samband därmed och vidare stillat Din vetgirighet genom att svara på olika frågor, men nu måste vi fortsätta. Vi har en hel del intressanta saker att titta på i fortsättningen, så nu fortsätter vi.

Efter en dryg timmes promenad genom skogsterrängen, under vilken vi fått uppleva litet av varje i samband med djurlivet och där Du bland annat fått genom

Fiskgjuse svävande över sitt bo i den höga talltoppen.

kikaren titta på en älgko och hennes båda stora fjolårskalvar, fått se en skymt av en trana m. m. börjar vi nu närma oss ett av målen för vår vandring — ett gammalt fiskgjusbo. Redan på avstånd kan vi se den stora bokorgen uppe i själva toppen på den högsta furan där i trakten. Boet var förra året liksom tidigare bebott av fiskgjuse och här möter oss en stor överraskning: Då vi närma oss boträdet konstateras omedelbart att det gamla rovfågelsnästet denna vår fått inkvartering av helt nytt slag. Under gällt kacklande kommer nu en pilgrimsfalk oss tillmötes i den för dessa fåglar karaktäristiska, klippande flykten. Det är den mindre hannen, som på detta sätt ger sitt misshag till känna, under det att honan fortfarande ligger kvar i boet på sina ägg. Vi gör halt på behörigt avstånd och ser i kikaren allt vad vi önskar se av det intressanta fågelparet. Du får beundra hannens eleganta flygpiruetter, då han gör sina slag omkring oss. Inpränta i ditt minne hans karaktäristiska flygsiluet och teckningen i hans fjäderdräkt med den iögonfallande svarta kindfläcken.

Det är en av vår fågelvärlds snabbaste flygare Du här ser i aktion, en bevingad jägare av förnämlig klass. Av den större honan ser vi endast då och då huvudet, då hon av nyfikenhet tittar upp över bokanten.

Medan vi diskret drager oss tillbaka för att fortsätta färdén mot nya mål, vill jag berätta något om **pilgrimsfalken** för Dig. Du vet väl redan att han endast slår sitt rov i flykten och att han behöver möjligast fri rymd för att rätt kunna utveckla sina jägartalanger. I förhållande till sin storlek är fågeln oerhört kompakt och samlad, vilket med den hastighet han utvecklar ger honom en tyngd i anfallet som kommer hans tillämnade rov att redan av stöten vid sammandrabbningen få en avgörande knock out. Jag har vid flera tillfällen sett **pilgrimsfalken** i aktion och det är särskilt ett par av dessa som fäst sig i mitt minne.

Under en period i mitt liv hade jag mycket med Hjälstaviken att göra och fick där vid flera tillfällen se **pilgrimsfalken** jaga. Den gång jag närmast tänker på gällde hans jakt en fasanhöna, och den försiggick på ett förhållandevis kort avstånd från mig och dess olika detaljer kunde jag noga följa. Man hörde i allmänhet genast på fåglarna i viken när **pilgrimsfalken** var i faggorna. Deras ängsliga varningsskrik markerade hans flygväg, då han strök fram över vassarna för att få något offer på vingarna. **Fasanhönan** kunde vid tillfället inte hålla nerverna i styr utan lyfte ur strandängens tuvmark för att söka en tryggare plats uppe i ekdungen ett hundratal meter därifrån. **Falkens** flygväg var minst tre gånger det avstånd **fasanhönan** hade att tillryggalägga för att nå räddningen, men han slog henne redan innan hon hunnit halva avståndet dit. **Falken** kom som en kula och träffade sitt offer snett uppifrån på vänster sida med påföljd att **fasanen** som en död klump störtade mot marken. Jag är övertygad om att **falken** vid detta tillfälle endast genom sin stöt i anfallet åstadkom denna blixterkan. Om hönan icke var död redan i luften, måste hon tvivelsutan ha slagit ihjäl sig i fallet, ty hennes fart i nedslaget var så stark att hon åkte tio à tolv meter på stubbåkern innan dödsfärden stannade av. Hennes väg där var tydligt markerad av fjäder från nedslaget till den punkt där jag några sekunder efteråt tog upp hönan och noga undersökte henne. Det fanns inte en tillstymmelse till märke efter vare sig klo- eller näbbhugg att se på fågelkroppen, vilket ytterligare styrkte min uppfattning om att stöten i anfallet varit den avgörande faktorn. **Falken** blev genom min mellankomst för tillfället skrämmd.

Den andra upplevelsen med **pilgrimsfalken** hade en helt annan bakgrund och visar en för mig alldeles ny sida i hans möjligheter att utnyttja sitt jaktrevir. Jag

besökte vid tillfället ett för våren tidigare helt ostört **morkullsträck**, där man vanligen kunde räkna med att få höra ett flertal kullor flyga. Den kvällen tycktes det emellertid vara helt dött på morkullfronten. Jag satt och lyssnade på kvällens olika fågelljud utan att örat kunde uppfånga något knorr och knisp av sträckande morkullor. Hörde trastens sena kvällspladder, **storlommens** hojtande från skogssjön och **nattskärrans** spinnande och hade just tänkt att bryta upp för hemfärd, då en **morkullas** sträckljud träffade mitt lyssnande öra. Mot den starkt orangefärgade västerhimmeln kunde jag redan på avstånd få ögonen på kullan, som kom den vanliga flygvägen över kärrsträckningens björkskogsbälte. Just innan hon kommit fram till mig hände det som jag minst av allt just då väntat mig: Plötsligt sköt nämligen någonstans nerifrån björkskogen en blågrå fågelskugga upp i höjden, svängde runt och gjorde en blixstöt nedåt mot morkullan, som påpassligt svarade med att vika undan och dyka ned i björkskogen. Detta var alltså förklaringen till kvällens dåliga **morkullsträck** och det var med en erfarenhet rikare jag den kvällen vände åter från skogen. **Pilgrimsfalken** som nattjägare var för mig något nytt; klockan var vid tillfället omkring 22.15!

Under vår fortsatta färd genom skogsterrängen besöker vi ytterligare två gryt, där jag väntat att i något av dem finna mickel räv boende. Så var dock inte nu förhållandet. Av yttre tecken visade sig det ena mer tillfälligtvis vara besökt av grävling, det andra — just det som jag väntat mest av — var för året alldeles tomt.

— Du kan tro, att förra året såg det annorlunda ut! Då bodde fru mickel här med en kull på fem stycken matfriska och lekfulla ungdomar. Jag var där ett par gånger med min kamera och fick några riktigt trevliga bilder av de då halvvuxna ungarna. Men man måste vara ytterst försiktig om det skall lyckas att få se något av rävfamiljen, och att försöka fotografera med ett vanligt standardobjektiv är otänkbart. Det duger inte att tränga sig på, rävmamman är ytterst känslig för människobesök och märker hon det allra minsta i den vägen flyttar hon ungarna vid första bästa tillfälle. —

Solen har under tiden hunnit ett gott stycke i nedförsbacken men ännu är vårt dagsprogram inte avverkat. Ett par intressanta detaljer återstår som jag inte gärna vill att Du ska gå miste om och som jag hoppas skall bli en värdig avslutning på vårt nära nog dygnslånga besök i djurens rike.

Vi följer nu en skogsväg någon kilometer i nordvästlig riktning upp mot en vacer, långsträckt skogssjö. Där slår vi in i terrängen till vänster och efter en kvarts

Duvhöksshona vakar över sina nykläckta ungar.

gång genom delvis ganska besvärlig terräng börjar vi närma oss målet — en gammal häckplats för **duvhök**. Om boet är bebott i vår vet jag inte, men har all anledning tro att så skall vara förhållandet, då duvhöksparet förra sommaren fick vara ostört där. Vi får emellertid strax ett synligt bevis på att **duvhök** håller till på trakten genom en tämligen färsk slaktplats, där en **orrhöna** fått släppa livet till. En stubbe, halvt övervuxen av mossor och lingonris, har fått tjäna som matbord. En vacker, alldeles felfri vingpenna av **duvhök** hittar vi också invid platsen och den skall Du sätta i hatten — en riktig skogskarlska ska ju ha en fjäder i sin hatt!

Så är vi framme vid den stora timmergranen som i många år fått tjänstgöra som boplatz åt dessa bevingade storjägare. Allt är tyst och stilla. På marken under trä-

det syns bara något enstaka kalkstänk och Du börjar tvivla på möjligheten av att den massiva riskorgen där uppe i övre tredjedelen av granens höjd skall hysa en ruvande **duvhökshona**. För att få svar på frågan slår jag ett par lätta slag på trädstammen med en torr gren och ögonblicket efter frasar det till däruppe och en kraftig rovfågel kastar sig ut från riskorgen och glider bort mellan stammarna. Strax därpå ljuder duvhökshonans gälla ki-ki-ki-ki-ki fränt och obändigt oss tillmötes. Hon gör några spaningsronder omkring boplatsen och kommer därvid en gång att passera rakt över oss och vi får tillfälle att beundra den imponerande fågelns tvärstrimmiga undersida, där de kraftiga, gula fötterna som ett par knutna nävar ligger strukna under stjärten påminnande om de uppdragna landningsställena på ett bombplan. Hannen har också lockats fram av honans upprörda protester och båda fåglarna ger genom omväxlande ki-ki-ki-ki-serier sitt misshag tillkänna över vårt intrång på deras område. Vi drar oss också snart tillbaka utan att ytterligare irritera med vår närvaro på häckplatsen.

Jag ser på Dig att Du i hög grad imponerats av Din säkert första verkliga bekantskap med **duvhöken**. Det har vi också litet var blivit, ty han är en ståtlig representant för vår fauna, en härlig jägare, som — i motsats till **pilgrimsfalken** — också förstår att slå sitt rov bland skogens snår och stammar. Synd bara att hans kosthåll så hårt drabbar vårt tynande skogsfågelbestånd, som f. n. står på tillvarons yttersta gräns inom stora delar av landet. På vintern utgör han också ett svårt hot mot våra jaktbara fältfåglar, som utan viltvårdarens påpasslighet helt enkelt skulle omintetgöra alla möjligheter att få fram jaktbara stammar av detta villebråd, vilket ju med viss begränsning är avsikten med vår viltvård. Att döma av den talrikhet med vilken **duvhöken** uppträder inom fältfågelreviren under vintern, synes farhågorna för hans fortbestånd vara i hög grad överdrivna.

Men vi måste skynda oss, sista punkten på vårt långa dagsprogram står ännu kvar oavverkad och solen hänger just nu betänkligt lågt över skogsranden. Det gäller besök vid ett gammalt ödetorp på vars åkertegar djurliv av diverse slag plägar uppträda just vid skymningsdags. Vi behöver ungefär en kvart för att gå dit, det är bara att följa den väg vi nu befinner oss på. Alldeles i närheten av torpjorden promenerar en **tjäderhöna** på vägen men vid vårt något hastiga uppdykande tar hon genast till vingarna. Hon var uppe från sina ruvningsbestyr för att plocka grus till sin matsmältning och för att i övrigt sköta sig och få litet i krävan. Här på vägen kan Du se spillningen efter henne, som nu inte alls ser ut som tjäderspillning plä-

Ormvråk, hane och hona i sitt bo.

gar göra. Den liknar nu mest en kompakt klump med något vitt i änden och just så ter sig spillningen efter en ruvande fågel.

Några minuter senare har vi utan att störa kommit upp till ödatorpet och diskret valt den gamla fallfärdiga ladan — platsens enda kvarstående minne av en tidigare bebyggelse — som observationsbas. Vi har tydligen anlänt i grevens tid, ty knappast inkomna och nödtorftigt installerade bland diverse sönderfallen inredning, inträffar slag i slag en del intressanta händelser som, under den timma skymningsljuset ännu tillät observationer, höll vårt intresse fånget. Det började med att en skogshare i rask fart tvärade över åkerlyckan framför oss och försvann i skogsbrynet på andra sidan. Kort därpå kom två andra harar så gott som jämsides samma väg och även dessa tycktes ha mycket bråttom. Din förvåning ökas ytterligare då några

minuter senare en fjärde hare med nosen i marken som en stövare med påtaglig iver följer de övrigas väg. Du förvånar Dig över hararnas beteende och jag klargör för Dig att det här varit fråga om hannar som jagat en brunstig hona. Det var honan som först passerade vårt synfält och påtagligt var hon nu icke intresserad av hannarnas uppvaktning utan försökte komma undan. Dessa förföljde henne med tillhjälp av luktsinnet; de närmaste kunde härvid tydligen använda sig av luftvittningen vilket medgav en snabbare takt under det att den som kom på sladden måste rätta sig efter markspåret och det gick långsammare. En harhona kan få det besvärligt om hon ansättes av flera rivaliserande hannar, och det kan gå hett till under dylika förhållanden varom kringströdda ulltappar ej sällan vittnar.

Men vi får strax annat att intressera oss för. Det knäcker plötsligt till i den gamla fallfärdiga gärdesgården runt åkerlyckan och två älgar — ungdjur från förra året — uppträder på scenen och Du får tillfälle att genom kikaren ingående studera de intressanta djuren. Det är en kviga och en ungtjur som för oss under de närmaste minuterna demonstrera att det kan vara förenat med vissa olägenheter att vara född med så långa ben. De betar nämligen omväxlande med starkt isärställda framben eller krypande på framknäna för att komma åt den åtrådda, spirande växtligheten av en tidigare vallinsådd. Dessemellan ägna de sig i en för dessa skogens högdjur mera passande ställning åt skogskantens videsnår med dess näringsrika knoppar.

I ett annat hörn av åkern upptäcker vi kort därpå några vita, rörliga fläckar. Kikaren klarlägger att det är bakskörten på tre rådjur — get med två fjolårslamm — som ger förklaring till de vita fläckarna i den alltmer skymmande dagern. Vi har sålunda fullt upp att titta på under den stund ljusförhållandena ännu möjliggör observationer.

Upplevelserna under en lång händelserik skogstur är därmed slut och närmast återstår en rätt påfrestande gång tillbaka till bilen. Du har nu fått se en hel del av vad den mera allvarstygda bergslagsskogen har att visa i fråga om såväl djurliv som växtlighet. Du har fått insupa doften av myrkanternas pors- och skvattramsnår, njuta av roslingens små skära blomklockor — och så detta rika djurliv. Du har med andra ord fått uppleva djurlivet hemma hos sig, och Du bör kunna vara nöjd med den nära nog dygnslånga vistelsen i djurens rike.

Men för att få en mera allsidig uppfattning om västmanländskt djurliv räcker det icke med ett än så lyckat besök i bergslagsterrängen, man måste också få upp-

Törnskator. Honan sitter i boet och matar ungarna medan hanen ser på.

leva södra delen av landskapet — den s. k. Mälardalen; en landskapstyp som på ett markant sätt skiljer sig från de miljöformer vi nu sett. Jag vill därför föreslå Dig ett tidigt morgonbesök i dessa mera ljusa och leende nejder, vilka i sin tillblivelse rönt så starkt inflytande från Mälaren under dess olika tidsskeden från postglacial tid in- till vårt århundrade. Den turen bör vi företaga snarast möjligt, innan växtligheten hinna komma för långt, vilket i hög grad försvårar möjligheterna till iakttagelser. I vårtider blottar sig också djurlivet för oss människor på ett helt annat sätt än vid andra tider av året.

Mitt förslag resulterar i att vi ett par dagar senare i tidig morgonväkt befinner oss på väg att uppleva mälardalsterrängen med dess speciella djurliv. Markerna äro här lättframkomliga och genomkorsade av vägar och med bilens hjälp räkna vi med att hinna en hel del på de morgontimmar, som anslagits för besöket.

Vi startar sålunda även denna gång vår utfärd i så god tid att vi få uppleva soluppgången ute i markerna och då Du uttryckt Din önskan att härunder även få se Tidö slott, förlägga vi färden nedåt dessa trakter, vilka också i mycket hög grad

kan sägas representera terrängförhållandena i Mälardalen. Med bilens hjälp förflytta vi oss nu snabbt söderut förbi Lövsta för att vid Löt vika av till vänster in på den med pyramidklippta granar kantade vägen ned mot Tidö slott. Under färden ser vi allt som oftast fältharar på sidan om vägen, vilka ännu inte hunnit intaga daglegan och då vi slå in på vägen mot Tärnö hoppar en sådan krabat upp alldeles framför bilen och endast en kraftig inbromsning räddar situationen.

Vi är nu inne i de marker vi avsett för dagens exkursion och lämnar bilen för att ge oss ut på upptäcktsfärd i omgivningarna. Just som vi stiger ur bilen kommer de första solstrålarna insilande genom ekarnas grenverk och därmed börjar också fågellivet att vakna och vi få fullt upp att göra med att se och lyssna.

Från en grupp ekar i vår omedelbara närhet ljuder en blåduvas korthuggna hoahoa-hoa och samtidigt kommer från ett granskogsområde längre bort en ringduvs-hannes dova och passionerade do do — do do — do do do — do do. Det är anmärkningsvärt att två så närbesläktade fåglar kunna uppvisa sådana olikheter i det kutter varmed de ge sina vårkänslor till känna. Som Du vet är blåduvan en geniun hållbyggare och får som sådan ofta föra en ojämn kamp med kajan om bomöjligheterna. Ringduvan däremot häckar betydligt enklare och hennes bo består ej sällan av en samling glesa rispinnar, där man underifrån nära nog kan se hennes båda vita ägg.

Nu komma upplevelserna slag i slag. Från en grantopp hör vi en koltrasts klara flöjttoner och på avstånd ropar en gök ihållande. Då vi på vår vandring genom den omväxlande terräng, där de mellan bergknallarna förefintliga grässlätterna i stor utsträckning kantas av tätvuxna slånsnår, hörs plötsligt från ett sådant ett irriterat, smackande fågelläte som blir allt mera fränt och hetsigt ju mera vi närmar oss buskgruppen i fråga. Det är ett par törnskator som där förbereda sin häckning och nu på det fräna sätt, som kännetecknar denna art, ger sitt missnöje till känna över vårt intrång.

Törnskatan är en vacker fågel. Du kan se hannen, som nu slagit sig ned på en torr kvist högst upp i snåret, där han visar sin vackert skära framsida starkt avstickande mot den bruna ryggen och den blågrå nacken. Honan har Du där borta på störandan. Om Du använder kikaren kan Du få henne i närbild och beundra den diskreta vattringen på hennes framsida. Fåglarnas hela uppträdande, de knykiga rörelserna på stjärten och uppträandet i övrigt, tyder på ett hetsigt temperament. Törnskatan är också en besvärlig granne till omgivningens småfåglar, vilkas ungar ej sällan få bidra till kosthållet i hennes barnkammare. Jag har själv vid

Skäggdopping i sitt bo. Han är en kvick och behändig dykare, är borta en stund men visar sig plötsligt på ett annat ställe, ofta med en blänkande fisk i näbben.

ett par tillfällen fått bevittna hur törnskatan tagit redan flygga fågelungar. Hennes sätt att hänga upp sitt rov på törntaggar och torrkvistar har hon gemensamt med sin större släkting, varfågeln. Den senare arten har sin rätta hemvist uppe i fjällregionerna men förekommer ej sällan här nere som strykfågel på vintern och lever då som en genuin rovfågel. Till och med fåglar av en koltrasts storlek faller härunder offer för denna törnskatans större släkting.

Under vår fortsatta färd genom den omväxlande terrängen ljuder allt som oftast fasantuppens gälla galande åtföljt av ett utmanande vingflax och vi får då och då se någon av de färggranna kavaljererna, som nu våren till ära lagt sig till med små, koketta fjäderhorn i nacken och dessutom piffat upp fysionomin genom att anlägga stora, röda fält kring ögonen. Hönorna se vi inte mycket av. Deras skyddsfärg och sätt att uppträda är — som sig bör hos det täcka könet — mera diskret.

Då vi på vår vandring genom terrängen kommit i närheten av ett skogsparti med övervägande äldre gran, vill jag passa på att visa Dig en gammal häckplats för den här mera sällsynt förekommande bivråken. För en del år sedan höll jag på att fotografera vid just detta bo och hade därvid en rätt kuslig upplevelse. Mitt gömsle högt uppe i en närstående gran hade en tid stått oanvänt och, då jag en tidig morgon på eftersommaren skulle ta det i besittning för att fullfölja min bildupptagning,

hade **bålgetingar** passat på att bygga bo i det. Då jag intet ont anande lyfte på taket till gömslet började helt plötsligt en svärm bålgetingar surra kring mina öron. Att jag då inte släppte taget och störtade ned bland stenarna nedanför var inte mer än o gjort.

Ja, där i granen ser Du boet i fråga. Det ser inte annorlunda ut än ett bo av ormvråk just nu. Men, som Du kanske vet, påbörjar **bivråken** sin häckning förvånande sent — tidigast i slutet av maj och då klädes boet med färska lövkvistar på ett för bivråken speciellt sätt. Resultatet av denna fågels häckning är klen. Kullen består endast av två till färger rödbruna ägg och mycket ofta blir det bara en unge som går till. **Bivråkens** föda består till största delen av jordgetingkakor, bon av humlor, grodor m. m. och den rör sig behändigt på marken under sina matanskaffningsbestyr. En sympatisk och intressant fågel, som uppträder i mycket växlande färgvariationer.

Vi fortsätter och kan härunder konstatera förekomsten av en mängd olika fåglar av de mera vanligt förekommande arterna, men så hörs plötsligt i vår närhet ett starkt ty-tyty-ty-ty upprepat i serier efter varandra med långa uppehåll och rätt mycket påminnande om ett falkskrik. Det kommer från **göktytan**, en synnerligen intressant fågel, som vi efter en del besvär kunna få inom kikarens synfält för närstudier. Som Du ser har hon en om nattskärran påminnande skyddsdräkt med ett markerat mörkt mittband längs ryggen och hennes ormlika rörelser med huvud och hals lägger man genast märke till. **Göktytan** bygger i trädhål eller holkar och uppträder därvid särdeles bryskt mot sina medtävlare om boplatserna. Fåglar upp till staren i storlek, som häckat tidigare, få utan vidare sina ägg och ungar utkastade under göktytans sök efter passande bolägenhet. Hon kan på detta sätt ställa till med en verklig villervalla bland omgivningens häckande småfåglar, innan hon väl beslutat sig för bostadslägenhet för att sedan under häckningstiden föra en undanskymd tillvaro. Hennes föda består till största delen av myror och myrugg.

Vi har så småningom under vårt kringströvande i terrängen kommit över till norra spetsen av den halvö som utgör tidökomplexet och kan från denna utsiktspunkt se ut över Asköfjärden, där det just nu råder ett intensivt fågelliv. Vi slår oss därför ned på en utvald plats och bedriver där under en timmas tid en givande kikarspaning över viken, där fjolårsvassen nu bjuder häckningsmöjligheter för diverse olika fågelarter. **Skrattmåsen** utgör här det dominerande inslaget inom fågelivet i denna förnämliga miljö. Jag har vid tidigare besök kunnat verifiera uppgif-

ten om förekomsten av **dvärgmå**s och **svarttärna** inom skrattmåskolonin, men det är först efter en intensiv kikarspaning, som jag kan leta ut dvärgmåsen ur detta virrvarr av vita vingar.

— Du ser den där litet knubbiga måsen med sin svarta hätta litet mera långt ned i nacken än hos **skrattmåsen**, det är **dvärgmåsen**. Om Du ser efter ordentligt, kan Du nog också upptäcka vissa olikheter i flykten mellan dessa fåglar.

Svarttärnan kan vi i dag inte upptäcka, men avståndet är ju också i längsta laget även för ett väpnat öga. Vi kan emellertid glädja oss åt förekomsten av en hel del andra arter, som vi nu under en dryg timma äro i tillfälle att betrakta. Där finns **sothöns**, **skäggdopping**, **gräsand**, **skedand**, **brunand**, **kricka** och naturligtvis diverse vadare såsom **enkelbeckasin**, **drillsnäppa** och **tofsvipa**. **Kråka** och **kaja** såg vi ofta över viken, den förstnämnda med tydliga äggäntarintressen. Mest av allt tilldrog sig säkert Ditt intresse de båda krigiska skäggdoppingshannarna. De höllo faktiskt på att kämpa med varandra hela tiden, ibland över, ibland under vattnet. Med skägget på ända och kapprakt uppresta gick de båda kombattanterna löst på varandra bröst mot bröst och vad gruffet gällde behöver man väl inte i vårtider fundera över.

Vi såg vidare **fiskgjuse**, **brun kärnhök** och en **lärkfalk**, som gjorde ett misslyckat försök att slå en **stare** i närheten av vår observationsplats, och då vi på väg tillbaka till bilen först skulle tillfredsställa Din önskan att få titta på Axel Oxenstiernas gamla förnämliga slott i sin förtrollande inramning av uråldriga ekar och lindar kunde vi njuta av **storspovens** drillar över gårderna, **lärkans** sång under en klarblå himmel och färggranna **vipors** lite slarviga flykt och kvidande läte från ängsmarken. Du fick inte höra målarvassarnas hemlighetsfulla nykomling — **rördrommen** — traktera sin bastuba och väl inte heller uppleva alla de sensationer, som en tur ut i dessa tjusiga marker en verklig »turdag» kan skänka, men säkert har Du under dessa morgontimmar haft god behållning av vår denna gång rätt bekväma utflykt till fåglarnas rike. De verkliga upplevelserna kommer inte på beställning, men man kan få avnjuta dem i småportioner under ett flitigt, försynt umgänge med naturen.